

УДК 336:14

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

кандидат економічних наук, Нікітішин А. О., Саєнко Я. А.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Вінниця,
Україна

Стаття присвячена розкриттю практики формування доходної частини місцевих бюджетів. Визначено сутність податкових та неподаткових надходжень, трансфертів та доходів від операцій з капіталом, їх роль у формуванні доходів бюджетів. Розкрито склад доходної та видаткової частина обласного бюджету у 2017 році згідно із звітом Вінницької обласної Ради, та визначено пріоритетні напрямки утримання. Проведено аналіз доходної частини бюджету Вінниччини за 2016-2017 рр.. Проаналізовано питому вагу податкових надходжень обласного бюджету Вінниччини у 2017 р.. Досліджено обсяг надходжень до місцевих бюджетів з урахуванням і без урахування міжбюджетних трансфертів. Описані подальші шляхи вдосконалення формування фінансової бази регіонів.

Ключові слова: доходи бюджету, місцеві доходи, власні доходи місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, податкові надходження, неподаткові надходження.

*кандидат экономических наук, Никитишина А. А., Саенко Я. А.
Анализ формирования доходов местных бюджетов / Винницкого
торгово-экономического института КНТЭУ, Винница, Украина*

Статья посвящена раскрытию практики формирования доходной части местных бюджетов. Определена сущность налоговых и неналоговых поступлений, трансфертов и доходов от операций с капиталом, их роль в формировании доходов бюджетов.

Раскрыто состав доходной и расходной часть областного бюджета в 2017 году согласно отчету Винницкого областного Совета, и определены приоритетные направления содержания. Проведен анализ доходной части бюджета Винницкой области за 2016-2017 гг .. Проанализированы удельный вес налоговых поступлений областного бюджета Винницкой области в 2017 г .. Исследована объем поступлений в местные бюджеты с учетом и без учета межбюджетных трансфертов. Описанные дальнейшие пути совершенствования формирования финансовой базы регионов.

Ключевые слова: доходы бюджета, местные доходы, собственные доходы местных бюджетов, межбюджетные трансферты, налоговые поступления, неналоговые поступления.

PhD in Economic, Nikitshyn A., Saenko Ya. Analysis of formation of revenues of local budgets / Vinnitsa trade and economic Institute KNTEU, Vinnitsa, Ukraine

The article is devoted to the practice of formation of a profitable part of local budgets. Defined the essence of the tax and non-tax revenues, transfers and proceeds of capital transactions, their role in the formation of budget revenues. Revealed the composition of revenue and expenditure of the regional budget in 2017, according to the report of the Vinnytsia regional Council and identified priority areas for content. The analysis of budget revenues of the region for 2016-2017 Analyzed the proportion of tax revenues of the regional budget of the region in 2017.. Studies the volume of receipts in local budgets with and without inter-budget transfers. We found that the priorities of the development of a strong financial base of regions should be further distribution of authorities between Central authorities and local governments search for additional sources of

formation of revenues of local budgets, expansion of the revenue base of local budgets and improvement of redistribution in the budget system.

Key words: budget revenues, local incomes, local budgets, intergovernmental transfers, tax revenues, non-tax revenues.

Вступ. Однією з основних складових бюджетної політики є регулювання місцевих бюджетів, якість та ефективність якого значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. При визначенні головних напрямів регулювання місцевих бюджетів важливим елементом є формування та виконання дохідної частини зазначених бюджетів.

Від рівня ефективності формування доходів місцевих бюджетів залежить ступінь можливості виконання органами місцевого самоврядування відповідних функцій, насамперед, щодо соціального захисту населення, надання послуг з освіти, охорони здоров'я, розвитку житлово-комунального господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження місцевих податків та зборів у сфері формування доходів місцевих бюджетів є наукові здобутки, зокрема, таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як С. С. Алексєєв, В. І. Андрейцев, Д. А. Бекерська, В. В. Бесчеревних, Л. К. Воронова, К. Г. Грищенко, М. В. Карасьова, А. А. Нечай, Л. А. Савченко, А. О. Селіванов, Н. І. Хімічева, С. Д. Ципкін та ін. Однак проблеми формування доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової нестабільності потребують подальшого дослідження та розробки інструментів для підвищення фінансової самостійності регіонів.

Метою дослідження є розкриття процесу формування і розподілу доходів місцевих бюджетів та пошук шляхів подальшого зміцнення фінансової спроможності регіонів.

Виклад основного матеріалу. Місцеві бюджети є особливою формою розподільчих відносин, яка характеризується виокремленням частин вартості суспільного продукту в фондах грошових засобів місцевих органів влади і використовується на розширення відтворення. Місцеві бюджети передбачені для перерозподілу вартості між територіями, галузями народного господарства, секторами економіки і сферами суспільної діяльності [1, с. 87].

Водночас, місцеві бюджети слід розглядати як важливу фінансову категорію, основу якої становить система фінансових відносин, а саме:

- відносини між бюджетними і господарськими структурами, що функціонують на даній території;
- відносини між бюджетом і населенням даної території, що складаються при мобілізації й витрачання коштів місцевих бюджетів;
- відносини між місцевим бюджетом і державним бюджетом [6, с. 159].

У відповідності до Бюджетного Кодексу України основними принципами формування доходів місцевих бюджетів є наступні: збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності та результативності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості й неупередженості, публічності й прозорості.

Джерелами доходів місцевих бюджетів є податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату

за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ), а також операції з капіталом.

Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори.

Неподатковими надходженнями визнаються: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом – це доходи від продажу капітальних активів (основних фондів, державних запасів і резервів, землі).

Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі [3].

Згідно із звітом Вінницької обласної Ради, у 2017 році дохідна частина обласного бюджету становила 7 932 млн. грн., у тому числі, доходи загального фонду бюджету визначили у сумі 7 721 млн. грн., доходи спеціального фонду бюджету у сумі 210 млн. грн., з них – бюджет розвитку у сумі 50,000 тис. грн.

Видаткова частина обласного бюджету становить 7 922 млн. грн., у тому числі, обсяг видатків загального фонду бюджету у сумі 7 569 млн. грн. та видатків спеціального фонду бюджету у сумі 352 млн. грн., з них бюджет - розвитку у сумі 142 млн. грн. (див. табл.1).

Пріоритет у видатках області – освіта, медицина, енергозбереження та енергоощадні технології, розвиток фізичної культури і спорту, підтримка Агенції регіонального розвитку Вінницької області, як площадки для надходження інвестицій у регіон [4].

Таблиця 1

**Аналізу формування дохідної частини бюджету Вінниччини
за 2016-2017 рр., млн. грн. [5]**

Найменування доходів	2017 рік	2016 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Податкові надходження	880,9	520,6	360,3	69,209
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	760,2	416,9	343,3	82,346
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	37,5	30,6	6,9	22,549
Інші податки та збори	83,2	73,1	10,1	13,817
Неподаткові надходження	157022,5	140722,8	16299,7	11,583
Доходи від власності та підприємницької діяльності	9,7	0,93	8,77	943,011
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	26,993	26,967	0,026	0,096
Інші неподаткові надходження	1,321	1,354	-0,033	-2,437
Власні надходження бюджетних установ	119,1	111,5	7,6	6,816
Доходи від операцій з капіталом	0,557	0,553	0,004	0,723
Всього доходів	1038,1	549,6	488,5	88,883
Офіційні трансферти	6894,3	3432,2	3462,1	100,871
Від органів державного управління	6894,3	3421,5	3472,8	101,499
Дотації	300,2	72,8	227,4	312,363
Субвенції	6594,1	3348,7	3245,4	96,915
Разом доходів	7932,4	3971,2	3961,2	99,748

Аналізуючи дану таблицю можна зробити висновок, що доходи загального і спеціального фонду обласного бюджету складали в сумі 7 932,4 млн.грн., що більше порівняно із затвердженим показником на 2016 рік на 3 971,1 млн.грн. або на 99,7%., а саме:

– податкові надходження склали 880,9 млн.грн. (+360,3 млн. грн. або 69,21%);

- неподаткові надходження становлять 157 млн.грн. (+16,2 млн. грн. або 11,58%);
- доходи від операцій з капіталом – 0,557 млн.грн. (+0,004 млн.грн.. або 0,72 %);
- офіційні трансферти склали 6 894,3 млн.грн. (+3 462,1 млн.грн. або 100,87%);
- дотації становлять 300,2 млн.грн. (+227,4 млн.грн. або 312,4%);
- субвенції – 6 594,1 млн.грн. (+3 245,3 млн.грн. або 96,91%).

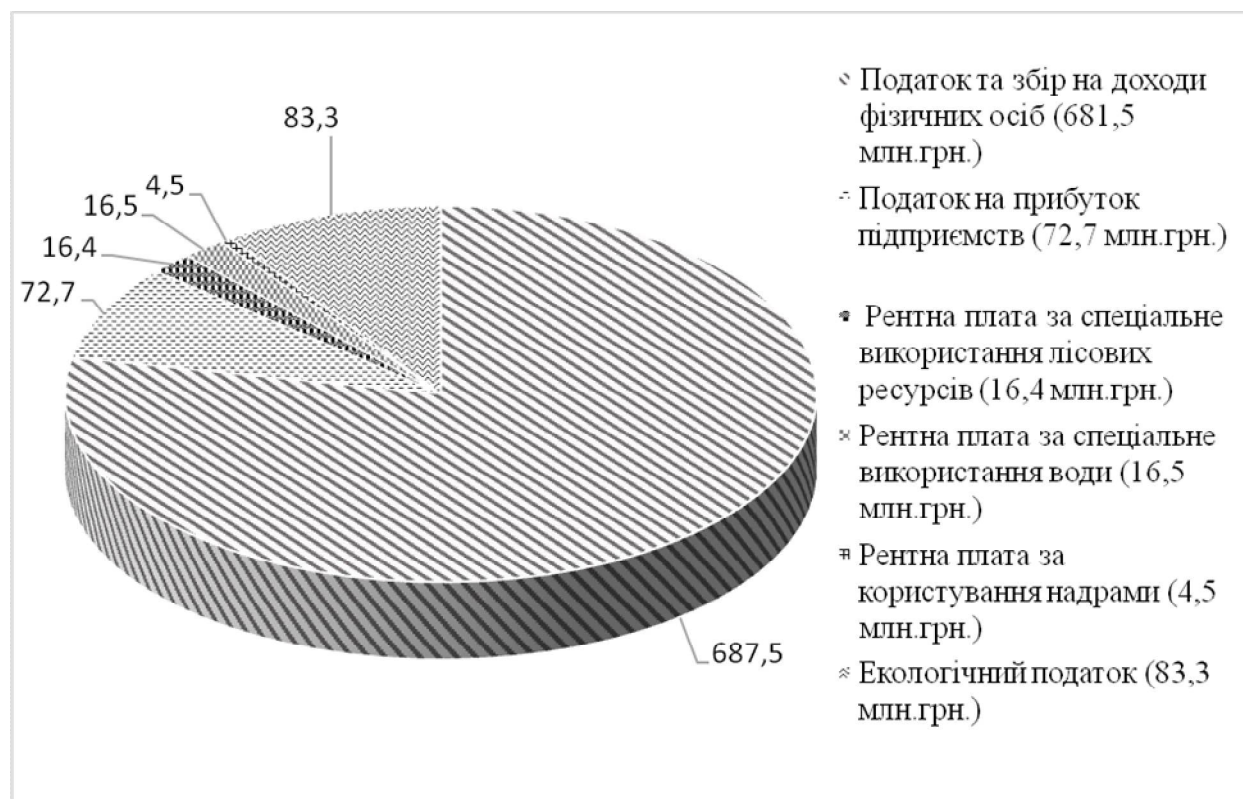
Оскільки, офіційні трансферти займають досить вагому частину в бюджеті, доцільно буде проаналізувати склад дотацій та субвенцій до обласного бюджету. Дотація склала 300,2 млн. грн., що на 227,4 млн. грн. більше ніж у 2016 році:

- додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 258,7 млн. грн.;
- базова дотація – 41,4 млн. грн..
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на: медицину (944 млн.грн.), освіту (216 млн.грн.), охорону здоров'я (7,7 млн.грн.), на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової державної допомоги дітям та допомоги по догляду за інвалідам I чи II групи внаслідок психічного розладу (2 194,7 млн.грн.), житлову субсидію населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот (2 827,7 млн.грн.), відшкодування вартості лікарських засобів (20 млн.грн.) і т. д.

Плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами та плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами надійшло в сумі 6 млн.грн. та 17 млн.грн. відповідно.

Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності, визначено в сумі 2,5 млн.грн. на підставі даних Управління спільної комунальної власності територіальних громад Вінницької обласної Ради.

Оскільки податкові надходження мають вагомий вплив на бюджет, до доцільно буде проаналізувати їх структуру (див. рис. 1).

Рис. 1. Питома вага податкових надходжень обласного бюджету

Вінниччини у 2017 р., млн. грн.

Найбільшу частину складають податки та збори на доходи фізичних осіб 687 млн.грн., а саме:

– податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати (546 млн.грн.);

– податок на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами (465 млн.грн.);

– податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата (68 млн.грн.);

– податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування (8,7 млн.грн.);

На надходження податку на доходи фізичних осіб у 2017 році позитивно вплине поетапне підвищення розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму працездатних осіб: з 1 січня – 3200 грн. та покращення адміністрування податку шляхом легалізації доходів громадян та виведення їх з тіньового сектору економіки.

Важливими джерелами надходжень до загального фонду обласного бюджету є екологічний податок, питома вага якого складає 9,44% та податку на прибуток підприємств питома вага якого – 8,25 %. У 2017 році ці податки вираховані в сумі 83 млн.грн. та 72 млн.грн. відповідно, виходячи із наявної податкової бази за даними Головного управління Державної фіскальної служби у Вінницькій області.

У складі доходів обласного бюджету заплановано податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності в сумі 4,2 млн.грн. з урахуванням платежів до бюджету, що надійдуть від КП «Вінницяоблводоканал» з доходу від отриманої субвенції з

державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення; податок на прибуток підприємств, створених за участю іноземних інвесторів 13,4 млн.грн; податок на прибуток іноземних юридичних осіб 4 млн.грн; податок на прибуток приватних підприємств 49,8 млн.грн. і т. д.

У 2017 рік до загального фонду обласного бюджету відбулися надходження рентної плати в сумі 37 млн.грн., у тому числі: 50% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування – 16,5 млн.грн, 50% рентної плати за спеціальне використання води – 16,5 млн.грн, 25% рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення – 4,5 млн.грн на підставі даних Головного управління Державної фіскальної служби у Вінницькій області виходячи із наявних об'єктів оподаткування.

Висновки. Таким чином, формування дохідної частини місцевих бюджетів відбувається у досить складних умовах. Незабезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування, а саме обмеженість фінансових ресурсів і нестабільність дохідних джерел стали актуальною і гострою проблемою. Існують різні джерела формування фінансових ресурсів, використовуючи які, органи місцевого самоврядування мають можливість поповнювати ними місцевий бюджет та виконувати покладені на них функції розвитку місцевих громад.

Дослідження практики формування доходів місцевих бюджетів показало, що основним джерелом, за рахунок якого відбувається наповнення місцевих бюджетів, є податкові надходження. Неподаткові надходження не відіграють провідної ролі у фінансовому

забезпеченні регіонів. Пріоритетами формування потужної фінансової бази регіонів мають стати подальший розподіл повноважень між центральними органами влади й органами місцевого самоврядування, пошук додаткових джерел формування доходів місцевих бюджетів, розширення дохідної бази місцевих бюджетів, а також удосконалення перерозподільних процесів у бюджетній системі.

Література:

1. Батажок С. Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування / С. Г. Батажок // Формування ринкових відносин в Україні. - 2016. - № 2. - С. 86-91.
2. Бюджетний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 08 липня 2010 р. № 2456-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Офіційний сайт Вінницької обласної Ради – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vinrada.gov.ua/main.htm>
4. Джерела доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/7476>
5. Офіційний веб-сайт Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vingfu.gov.ua/
6. Єфремова І. І. Місцеві бюджети та бюджети місцевого самоврядування: проблеми правового визначення / І. І. Єфремова // Форум права. - 2009. - № 1. - С. 157-161.

References:

1. Batak S. G. Income of local budgets as a basis of financial independence of local authorities / Sec. G. Batak // Formation of market relations in Ukraine. - 2016. - No. 2. - S. 86-91.

2. *Budget code of Ukraine. Adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine of July 08, 2010 № 2456-VI [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.zakon.rada.gov.ua>*
3. *Official site of the Vinnytsia regional Council [Electronic resource]. – Mode of access: <https://vinrada.gov.ua/main.htm>*
4. *Sources of revenues of local budgets [Electronic resource] – Mode of access: <http://decentralization.gov.ua/news/7476>*
5. *Official web site of the Department of Finance of Vinnytsia regional state administration [Electronic resource]. – Mode of access: vingfu.gov.ua/*
6. *Ephraim I. Local budgets and budgets of local self-government: problems of legal definition / Ivan Yefremov // Forum Prava. - 2009. - No. 1. - P. 157-161.*